

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
30 серпня 2021 року, протокол № 1

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

м.п.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ЕКОЛОГІЯ ЛЮДИНИ»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої бакалавра
за спеціальністю 232 Соціальне забезпечення
галузі знань 23 Соціальна робота**

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри
філософії, соціально-гуманітарних
наук та фізичного виховання,
кандидатка біологічних наук,
доцентка
27 серпня 2021 року

_____ Тетяна ВИГОВСЬКА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри філософії, соціально-гуманітарних
наук та фізичного виховання

Завідувач кафедри, доктор
філософських наук, професор
27 серпня 2021 року

_____ Леонід ВИГОВСЬКИЙ

Декан юридичного
факультету, кандидат юридичних
наук, доцент
28 серпня 2021 року

_____ Сергій КРУШИНСЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
28 серпня 2021 року, протокол № 1.

Перша проректорка, голова
методичної ради університету,
кандидатка наук з державного
управління, доцентка
28 серпня 2021 року

_____ Ірина КОВТУН

Обліковий обсяг 0,41 ум.др.арк.

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни		3
2.	Заплановані результати навчання		4
3.	Програма навчальної дисципліни		6
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		7
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	7
	4.2.	Аудиторні заняття	8
	4.3.	Завдання для самостійної роботи студентів	8
5.	Методи навчання та контролю		9
6.	Схема нарахування балів		9
7.	Рекомендована література		10
	7.1.	Нормативно-правові акти	10
	7.2.	Основні джерела	10
	7.3	Допоміжна література	11
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		11

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	–	23 Соціальна робота
2.	Код і назва спеціальності	–	232 Соціальне забезпечення
3.	Назва спеціалізації	–	спеціалізація не передбачена
4.	Назва дисципліни	–	Безпека життєдіяльності
5.	Тип дисципліни	–	вибіркова
6.	Код дисципліни	–	ВД 2.1.10.
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–	перший
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	–	бакалавр
9.	Курс / рік навчання	–	другий
10.	Семестр	–	третій
11.	Обсяг вивчення дисципліни:		
	1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	–	3,5 /105
	2) денна форма навчання:		
	аудиторні заняття (годин)	–	50
	% від загального обсягу	–	48
	лекційні заняття (годин)	–	26
	% від обсягу аудиторних годин	–	25
	семінарські заняття (годин)	–	24
	% від обсягу аудиторних годин	–	23
	самостійна робота (годин)	–	55
	% від загального обсягу	–	52
	тижневих годин:		
	аудиторних занять	–	2
	самостійної роботи	–	2
12.	Форма семестрового контролю	–	залік
13.	Місце дисципліни в логічній схемі:		
	1) попередні дисципліни	–	ОДЗП 1.1.2 Логіка ОДЗП 1.1.4 Соціологія
	2) супутні дисципліни	–	ОДЗП 1.1.9 Політологія

3) наступні дисципліни	ОДЗП 1.1.10 Філософія – ОДПП 1.2.10 Демографія ОДПП 1.2.11 Соціальна політика України
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:
1. Знання <i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>
1.1) вільно володіти понятійним апаратом;
1.2) називати закони, що регулюють правовідносини в сфері охорони довкілля;
1.3) вміти аналізувати процеси, що відбуваються сьогодні в антропоєкосистемах різного рівня (від локальних до глобальних);
1.4) знати про процеси матеріального і енергетичного обміну в екосистемах різного рівня та про шляхи запобігання їх забруднення;
1.5) мати уявлення про основні напрямки сучасної діяльності суспільства по гармонізації відносин з природою.
2. Розуміння <i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>
2.1) сутність негативного впливу людини на біосферу;
2.2) які основні напрямки сучасної діяльності суспільства по гармонізації відносин з природою;
2.3) які основні умови збереження глобальної екологічної рівноваги.
2.4.) важливість формування екологічної свідомості та екологічної культури;
2.5) необхідність переходу до використання відновлюваних джерел енергії;
2.6) потребу у енергоощадних технологіях.
3. Застосування знань <i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) отримувати і застосовувати екологічну інформацію;
3.2) виявляти недоліки екологічного управління;
3.3) визначити приклади негативного впливу людини на біосферу;
3.4) здійснювати екологічний моніторинг шляхом біоіндикації;
3.5) вміти підготувати невелику статтю на екологічну тематику до ЗМІ.
4. Аналіз <i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) аналізувати процеси, що відбуваються в антропоєкосистемах різного рівня;
4.2) дискутувати щодо процесів депопуляції в Україні;
4.3) аналізувати отриману екологічну інформацію і робити правильні висновки;
4.4) аналізувати екологічну ситуацію певного регіону і вносити пропозиції по її покращенню.
5. Синтез <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною</i>

<i>властивістю)</i>
5.1) аргументувати потребу переходу до еколого-економічного природокористування;
5.2) формулювати основні принципи раціонального природокористування;
5.3) упорядковувати розрізнену інформацію про стан з водозабезпеченостю населення України;
5.4) аргументувати потребу безперервної екологічної освіти.
6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) оцінювати екологічну ситуацію в регіоні;
6.2) робити висновок щодо ефективності здійснення екологічної політики на державному та регіональному рівнях;
6.3) передбачати наслідки нераціонального природокористування;
6.4) захищати свої переконання про необхідність підвищення екологічної культури влади та населення.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатомірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) створювати презентації про красу рідного краю;
7.2) складати перелік основних екологічних проблем своєї місцевості;
7.3) пропонувати шляхи вирішення проблеми засмічування місцевості;
7.4) складати програму поліпшення стану навколишнього природного середовища своєї місцевості.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Біологічне та соціальне у природі людини

Походження і еволюція людини. Біосоціальна суть людини. Антропология. Час еволюції людини. Дослідження Ч. Дарвіна. Генофонд людини та його збереження. Збереження цілісності організму людини в сучасних соціально-економічних умовах. Поняття індивід. Людина як єдиний біосоціальний феномен.

Тема 2. Загальні закономірності впливу екологічних факторів на людину та людське суспільство

Сила дії екологічного фактора. Оптимум і пессімум. Екологічна валентність виду. Головні екологічні закони, принципи і правила.

Адаптація людини до стресогенних факторів Процеси адаптації людського організму до низьких і високих температур, режиму рухової активності та гіпоксії. Залежність конституції тіла і расових особливостей людини від кліматогеографічних умов. Поняття про екополітику.

Тема 3. Еколого-демографічний стан людства

Динаміка та прогноз показників народонаселення Земної кулі та України. Основні чинники захворюваності населення: проблеми збалансованого харчування, стан складових довкілля, соціально-екологічні проблеми держави. Демографо-екологічна ситуація у світі. Світові та регіональні демографічні показники.

Тема 4. Забруднення навколишнього природного середовища та здоров'я людини

Негативні фактори впливу на організм людини. Фізичні, хімічні, біологічні і соціальні фактори впливів на людський організм. Роль і функції хімічних елементів в організмі людини. Інтоксикація організму. Негативна дія на людський організм шуму і вібрацій у навколишньому середовищі, електромагнітних полів, електричного струму та іонізуючого випромінювання, а також хімічних факторів. Біологічні забруднення природного середовища

та їх вплив на людину та людське суспільство. Ковід-19 як фактор забруднення глобальної екосистеми. Вплив ковід-пандемії на глобальну соціоекосистему.

Тема 5. Екологічний моніторинг соціоекосистем

Індикатори екологічних проблем, екологічна діагностика. Територіальна диференціація захворювань, їх зв'язок з нераціональною господарською діяльністю людини. Регіонування території України згідно з показниками техногенного навантаження: зона екологічної катастрофи, дуже забруднені території, умовно чисті території. Класифікація галузей промисловості за ступенем шкідливого впливу на НПС. Шляхи розв'язування соціально-екологічних наслідків аварії на ЧАЕС.

Особливості розв'язання регіональних екологічних проблем. Екологічний паспорт Хмельниччини. Регулювання якості навколишнього середовища з урахуванням регіональних умов господарювання. Генетично модифіковані організми.

Тема 6. Рекреаційні аспекти екології людини

Необхідність рекреації населення України. Переваги відпочинку та оздоровлення в умовах в яких людина народилась, росла та проживає тривалий час. Небезпеки різкої зміни географо-кліматичних умов. Туристично-рекреаційний потенціал України та Хмельниччини. Програма розвитку туризму на Хмельниччині.

Тема 7. Поняття про екологічну свідомість, екологічну культуру та її складові

Сучасні філософсько-методологічні концепції розвитку природоохоронної свідомості. Поняття про екологічний та моральний імперативи. Рівень екокультури та екосвідомості громадян України.

Тема 8. Характеристика та основні засади стійкого (збалансованого) розвитку суспільства

Перехід глобальної соціоекосистеми до стану самопідтримки з метою виживання всього живого на планеті Земля (за матеріалами екологічних конгресів у Ріо-де-Жанейро, Йоханесбурзі, Токіо). Міжнародне співробітництво по збереженню довкілля. Головний документ ЮНЕСКО – “Порядок денний на XXI століття”. Неурядові міжнародні організації з питань екології.

Тема 9. Правові аспекти раціонального природокористування

Екологічне право в Україні та проблеми з його реалізацією. Правове регулювання використання природних ресурсів України. Екологічне законодавство та його вплив на нормалізацію екологічної ситуації в Україні. Деякі чинні міжнародні угоди, які уклала Україна в галузі екології.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак)		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1.	Біологічне та соціальне у природі людини.	10	2	2	-	-	6
2.	Загальні закономірності впливу екологічних факторів на людину та людське суспільство .	10	2	2	-	-	6

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак)		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
3.	Еколого-демографічний стан людства.	10	2	2	-	-	6
4.	Забруднення навколишнього природного середовища та здоров'я людини.	19	6	6	-	-	7
5.	Екологічний моніторинг соціоекосистем.	12	4	2	-	-	6
6.	Рекреаційні аспекти екології людини.	12	2	4	-	-	6
7.	Поняття про екологічну свідомість, екологічну культуру та її складові.	10	2	2			6
8.	Характеристика та основні засади стійкого(збалансованого) розвитку суспільства.	12	4	2			6
9.	Правові аспекти раціонального природокористування.	10	2	2			6
	Всього годин:	105	26	24	-	-	55

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове(у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) складання окремих видів документів за ситуаційними завданнями;
- 6) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену. Структура екзаменаційного білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Нормативно-правові акти

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. Київ : Українська правнича фундація, 1996. 127 с.
2. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2.10.2012 року № 5403 – VI // ВВР України. 2012.
3. Екологія і закон. Екологічне законодавство України : в 2 т. / За ред. В.І. Андрейцева. Київ : Юрінком Інтер, 1997. Т.1 704 с. Т.2. 576.
4. Про охорону навколишнього середовища: Закон України від 19.03.2009 року № 30 ВР // ВВР України 2000. №30. (із змінами та доповненнями).
5. Про екологічну експертизу: Закон України від 09.02.1995 року, № 8 // ВВР України, 1995. № 8, (із змінами та доповненнями).

7.2. Основні джерела

1. Андрейцев В.І. Екологічне право : підруч. Київ : Істина, 2001. 544с.
2. Батлук В.А. Основи екології : підруч. Київ : Знання, 2007. 519 с.
3. Бобильов Ю.П. Екологія : базов. підруч. для студент. ВНЗ. Харків : Фоліо, 2014. 672 с.
4. Васюкова Г.Т., Ярошева О.І. Екологія : підруч. Київ : Кондор, 2018. 524 с.
5. Основи соціоекології : навч. посіб. / Г.О.Бачинський та ін. Київ : Вища шк., 1995. 238 с.

6. Злобін Ю.А. Основи екології : підруч. Київ : Лібра, 1998. 248 с.
7. Основи екології : підруч. / Г.О. Білявський та ін. 2-ге вид. Київ : Либідь, 2005. 408 с.
8. Природно-заповідний фонд України : території та об'єкти загальнодержавного значення. Київ : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2009. 332 с.
9. Стан навколишнього природного середовища Хмельницької області у 2020 році. Хмельницький : Хмельницька ОДА. Департамент природних ресурсів та екології, 2021. 237 с.

7.3. Допоміжні джерела

1. Бабина Ю.В., Варфоломеева Э.А. Экологический менеджмент. Москва : Академкнига, 2002. 372 с.
2. Барановський В.А. Україна. Еколого-економічне зонування території. Карта. Київ : ВЕЛ, 2001.
3. Барановський В.А. Україна. Забруднення природного середовища. Карта. Київ : ВЕЛ, 2000.
4. Барановський В.А. Екологічний атлас України. Київ : Географіка, 2000. 42 с.
5. Загальна гігієна з основами екології : підруч. / за ред. В.А. Кондратюка. Тернопіль : Укрмедкнига, 2003. 592 с.
6. Екологія людини : підручн. / О.М.Микитюк та ін. Харків : Ранок, 2002. 208 с.
7. Сафронов Т. А. Екологічні основи природокористування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. Львів : «Новий Світ –2000», 2010. 248 с.
8. Екологічна енциклопедія: у 3т. Київ : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2006 – 2008.
9. Юглічек Л.С., Виговська Т.В. Екологічна мережа Хмельниччини : монографія. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2012. 96 с.
10. Шмандій В.М., Солошич І.О. Управління природоохоронною діяльністю : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 296 с.

8. Інформаційні ресурси

1. <http://www.ecoleague.net> – Всеукраїнська екологічна ліга (ВЕЛ)
2. <http://www.ecoleague.net> – Екологічний вісник ВЕЛ
3. <http://www.menr.gov.ua>- міністерство екології та природних ресурсів.
4. <http://www.ukrstat.gov.ua> – Державна служба статистика.